

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПЕРВОМАЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
(ППФК)

**Циклова комісія соціально-гуманітарних, психолого-педагогічних та
облікових дисциплін**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ в. о. директора ППФК
30.08.2024 № 87

ПРАВОЗНАВСТВО

Програма навчальної дисципліни

підготовки	<i>фахових молодших бакалаврів</i>
галузі знань	<i>07 Управління та адміністрування</i>
спеціальності	<i>071 Облік і оподаткування</i>
освітньо-професійної програми	<i>Облік і оподаткування (2022)</i>
ОК в ОПП	ОК 1

Програма навчальної дисципліни « Правознавство» освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування» (2022) для спеціальності 071 Облік і оподаткування для здобувачів освіти I курсу денної форми навчання.

Розробник: *Овчаренко Тетяна Дмитрівна*, викладач правознавства, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Програма розглянута і схвалена на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних, психолого-педагогічних та облікових дисциплін 28.08.2024, протокол № 1 та рекомендована до затвердження на засіданні методичної ради 28.08.2024, протокол № 1.

©ППФК, 2024 рік

©Овчаренко Т.Д., 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Форма навчання	денна
Рік підготовки	перший
Семестр	2-й
Мова навчання	українська
Статус дисципліни	обов'язкова
Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	
Кількість кредитів ECTS	3
Загальна кількість годин, в т.ч.:	90
– аудиторних	60
– самостійної роботи здобувачів освіти	30
Модулів	1
Змістових модулів	3
Лекції	46 год.
Практичні, семінарські	14 год.
Лабораторні	—
Самостійна робота	30 год.
Індивідуальні завдання	—
Вид контролю	залік

2. Предмет, мета та завдання навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Правознавство» є право як соціально-політичне явище і сукупність загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, встановлених державою, держава як організація політичної влади, що забезпечує за допомогою права і спеціально створеного державного апарату управління справами всього суспільства, співвідношення і взаємозв'язок між державою і правом, система правових термінів

Метою викладання навчальної дисципліни «Правознавство» є формування у здобувачів освіти загальних компетентностей з теорії держави і права, основ конституційного, цивільного, трудового, сімейного, адміністративного і кримінального права, фінансового та екологічного права, вмінь орієнтуватися в чинному законодавстві, застосовувати теоретичні знання в практичному житті, навичок роботи з нормативно-правовими актами

Основними завданнями навчальної дисципліни «Правознавство» є:

- формування та поглиблення уяви здобувачів освіти про принципи взаємодії людини та держави;
- вивчення основних положень теорії держави та права, конституційних засад української держави та методів державного управління, головних інститутів адміністративного, кримінального, цивільного, трудового, сімейного права, фінансового та екологічного права;
- надбання практичних навичок застосування отриманих знань у реальному житті;
- формування у здобувачів освіти правосвідомості та навичок правомірної поведінки.

Передумови вивчення навчальної дисципліни. Для вивчення дисципліни «Правознавство» необхідними є отримані здобувачами освіти знання та вміння під час вивчення предметів «Основи правових знань», «Правознавство» в період здобуття робітничої професії в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Міждисциплінарні зв'язки вивчення навчальної дисципліни ґрунтуються на знаннях навчальної дисципліни «Історія України».

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Компетентності, які мають бути сформовані в результаті опанування освітнього компоненту (дисципліни), та очікувані результати навчання:

Компетентності	Їх зміст
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК8 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
Спеціальні компетентності (СК)	СК4 Здатність застосовувати норми права та податкового законодавства України у практичній діяльності суб'єктів господарювання

Зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання (РН)

РН 19. Знати і розуміти цінності громадянського суспільства, його сталого розвитку, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Правознавство» здобувач освіти повинен:

знати:

- загальні питання основ теорії держави і права, основних галузей права України;
- зміст суспільних відносин, які врегульовані відповідними галузями права;
- зміст правових норм, які визначають правове становище людини і громадянина в державі;
- нормативно-правові документи, які регулюють сферу майбутньої професійної діяльності;
- загальні процесуальні норми захисту прав та інтересів людини в сучасному суспільстві.

вміти:

- здійснювати правовий аналіз конкретних суспільних відносин та самостійно класифікувати їх відповідно до конкретної галузі права;
- самостійно розв'язувати практичні правові ситуації;
- самостійно розшукувати потрібні нормативно-правові документи для розв'язування юридичних проблем;
- складати документи правового характеру.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістові модулі (ЗМ) і теми	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		лекції	практ. роботи	самоств. вивч.
Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права. Конституційне право				
<i>Тема 1.</i> Загальне вчення про державу і право	10	4	2	4
<i>Тема 2.</i> Основи конституційного права	10	6	2	2
Разом за змістовим модулем 1	20	10	4	6
<i>Тематичне оцінювання</i>				
Змістовий модуль 2. Основи публічного права				
<i>Тема 3.</i> Основи адміністративного права	6	4	-	2
<i>Тема 4.</i> Основи фінансового права України	8	4	2	2
<i>Тема 5.</i> Загальна характеристика кримінального права. Злочин та покарання	8	4	2	2
<i>Тема 6.</i> Екологічне право	6	4	-	2
Разом за змістовим модулем 2	28	16	4	8
<i>Тематичне оцінювання</i>				
Змістовий модуль 3. Основи приватного права				
<i>Тема 7.</i> Цивільне право України	12	4	2	6
<i>Тема 8.</i> Господарське право і підприємницька діяльність	6	4	-	2
<i>Тема 9.</i> Трудове право України	14	6	2	6
<i>Тема 10.</i> Загальні положення сімейного права України. Нотаріат в Україні	8	4	2	2
Разом за змістовим модулем 3	40	18	6	16
Підсумкове заняття	2	2		
<i>Тематичне оцінювання</i>				
Усього годин:	90	46	14	30

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права. Конституційне право

Тема 1. Загальне вчення про державу і право

Історичний аспект виникнення держави. Теорії виникнення держави. Ознаки, функції, держави. Державний лад: форма правління, територіальний устрій, політичний режим. Співвідношення і взаємодія держави та особи. Правова та соціальна держава: поняття та ознаки. Громадянське суспільство.

Право як особливий вид соціальних норм. Мораль і право в системі соціальних норм. Ознаки і сутність права. Функції права. Правові норми: ознаки, структура та види. Форми права, джерела права. Галузі сучасного права. Публічне та приватне право. Правові відносини: поняття, склад, види. Юридичні факти.

Правомірна поведінка і правопорушення. Юридична відповідальність. Правотворення як процес самоорганізації права.

Тема 2. Основи конституційного права України

Характеристика загальних засад конституційного ладу в Україні. Народовладдя в Україні. Система органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні.

Сутність конституційних прав, свобод та обов'язків людини та громадянина. Соціально-економічні, політичні та особисті права і свободи.

Громадянство України, як один із інститутів Конституційного права України. Громадянство України як постійний зв'язок особи і держави. Міжнародно-правові гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина.

Змістовий модуль 2. Основи публічного права України

Тема 1. Основи адміністративного права України

Поняття адміністративного законодавства. Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність.

Види адміністративних правопорушень (проступків). Умови та види адміністративних стягнень. Строки адміністративної відповідальності. Органи, що вповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Тема 2. Основи фінансового права України

Загальна характеристика фінансового права України. Вступ до Бюджетного права України. Бюджет і бюджетна система. Система оподаткування в Україні. Податкова система України. Види податків і зборів. Права та обов'язки платників податків.. Відповідальність за порушення податкового законодавства.

Законодавство про банки та банківську діяльність. Правові основи банківської діяльності. Банківська система України. Національний банк України (НБУ). Комерційні банки.

Тема 3. Загальна характеристика кримінального права. Злочин та кримінальна відповідальність

Кримінальне право як галузь права: поняття, предмет, завдання і функції. Поняття та ознаки злочину. Склад злочину: поняття, значення, ознаки та види. Стадії вчинення злочину. Кримінальна відповідальність та її підстави. Покарання за кримінальним правом. Співучасть у злочині. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Види кримінальних покарань. Кримінальна відповідальність за злочини проти національної безпеки, власності, волі, честі та гідності особи, життя та здоров'я особи, господарської діяльності, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Тема 4. Екологічне право

Загальні засади екологічного права. Об'єкти та принципи правової охорони навколишнього середовища.

Екологічні права щодо охорони навколишнього середовища. Види використання природних ресурсів, природної території та об'єктів, що підлягають особливій охороні. Економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища.

Змістовий модуль 3. Основи приватного права

Тема 1. Цивільне право України

Загальні засади цивільного права. Поняття, джерела і завдання цивільного законодавства України. Предмет регулювання цивільно-правових відносин. Система та принципи цивільного права. Суб'єкти цивільного права. Громадяни, як суб'єкти цивільного права. Цивільна правоздатність і дієздатність громадян, види дієздатності фізичної особи.

Поняття юридичної особи у цивільному праві. Ознаки юридичних осіб. Види юридичних осіб. Правоздатність юридичних осіб, порядок виникнення і припинення діяльності юридичних осіб.

Право власності. Суб'єкти і об'єкти права власності. Види і форми власності. Підстави виникнення і припинення права власності. Захист права власності в цивільному праві.

Зобов'язальне право. Зобов'язання: поняття, зміст, підстави виникнення. Сторони у зобов'язанні. Форми зобов'язань. Цивільно-правові договори.

Спадкове право. Спадкоємство за законом, за заповітом. Прийняття спадщини. Оформлення спадкових прав.

Окремі види договорів

Договір купівлі-продажу: порядок укладання, вимоги до форми. Права, обов'язки і відповідальність сторін за порушення договору. Поняття і значення договору міни. Поняття і особливості договору дарування. Договір про надання освітніх послуг.

Договір поставки. Порядок прийняття продукції за кількістю та якістю.

Поняття і значення договору поставки. Особливості укладання договору поставки в період становлення ринкових відносин. Права та обов'язки сторін за договором поставки. Порядок прийняття продукції за кількістю та якістю.

Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Поняття, порядок укладання, зміст договору, відповідальність сторін.

Договір комісії: поняття, загальна характеристика, порядок укладання. Види договорів комісії в споживчій кооперації.

Поняття і місце застосування договору майнового найму. Порядок укладання. Договір оренди між організаціями. Права та обов'язки сторін. Припинення договору. Договір підряду: поняття, види.

Сторони у договорі підряду. Предмет договору. Права, обов'язки і відповідальність сторін за договором підряду.

Договір перевезення: поняття, загальна характеристика, види договорів. Міжнародне перевезення. Особливості прийняття вантажів від органів залізничного і автомобільного транспорту. Відповідальність сторін за порушення умов договору.

Тема 2. Господарське право і підприємницька діяльність

Загальна характеристика господарського права України. Суб'єкти господарювання. Господарські договори. Господарсько-правові відносини. Підприємницька діяльність

Тема 3. Трудове право

Загальні засади трудового права. Поняття, принципи та джерела трудового права. Трудові права громадян. Колективний договір. Укладання та розірвання трудового договору. Відсторонення від роботи. Оформлення звільнення.

Гарантії, компенсації вивільненим працівникам. Переведення на іншу роботу. Контракт. Праця жінок. Особливості трудових відносин в умовах воєнного стану.

Поняття права соціального захисту та соціального забезпечення. Пенсійне забезпечення в Україні. Правові основи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Стипендії та інші соціальні виплати.

Правове регулювання робочого часу і часу відпочинку. Поняття робочого часу. Скорочений, неповний робочий час. Режим робочого часу. Час відпочинку. Вихідні, святкові і неробочі дні. Право на відпустку. Додаткові відпустки.

Заробітна плата. Форми і системи оплати праці працівників за трудовим законодавством України. Порядок виплати заробітної плати. Відрахування з заробітної плати. Пільги для працівників, які поєднують роботу з навчанням. Поняття оплати праці та її структура. Види регулювання заробітної плати, тарифна система. Гарантії та компенсації.

Трудова дисципліна. Поняття трудової дисципліни. Заохочення та дисциплінарні стягнення.

Матеріальна відповідальність працівників і службовців за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації. Умови притягнення до матеріальної відповідальності за трудовим правом.

Види матеріальної відповідальності. Визначення розмірів шкоди. Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником. Правові питання охорони праці.

Відповідальність за порушення правил охорони праці. Відповідальність за порушення правил охорони праці і техніки безпеки за трудовим правом.

Трудові спори. Поняття трудових спорів. Органи, які розглядають трудові спори. Комісії з трудових спорів. Порядок і термін звернення працівників до органів, що розглядають трудові спори. Розгляд трудових спорів у районних (міських) судах. Розгляд трудових спорів (конфліктів). Законодавство України про порядок вирішення колективного спору.

Тема 4. Загальні положення сімейного права України. Нотаріат в Україні

Загальні засади сімейного права. Порядок укладання і припинення шлюбу. Особисті майнові і немайнові права та обов'язки подружжя. Особисті майнові і немайнові права і обов'язки батьків і дітей. Опіка та піклування.

Нотаріат в Україні. Загальні правила вчинення нотаріальних дій. Порядок вчинення окремих видів нотаріальних дій.

Основні поняття дисципліни:

держава, право, правовідносини, Конституція, громадянство, адміністративний проступок, правоздатність, дієздатність, юридична особа, договір, правочин, трудовий договір, робочий час, час відпочинку, злочин, шлюб, бюджет, навколишнє природне середовище.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Загальне вчення про державу	2
2.	Загальне вчення про право	2
3.	Загальні засади конституційного ладу в Україні. Державна влада в Україні	2
4.	Права, свободи та обов'язки людини і громадянина	2
5.	Громадянство України	2
6.	Поняття адміністративного законодавства	2
7.	Види адміністративних правопорушень (проступків)	2
8.	Загальна характеристика фінансового права України. Податкова система України	2
9.	Законодавство про банки та банківську діяльність	2
10.	Загальна характеристика кримінального права. Злочин та кримінальна відповідальність	2
11.	Види кримінальних покарань	2
12.	Екологічне право України.	2
13.	Екологічні права громадян України	2
14.	Загальні засади цивільного права. Право власності	2
15.	Зобов'язальне право. Спадкове право	2
16.	Господарське право України. Господарські договори	2
17.	Підприємницьке право	2
18.	Трудове право. Трудовий договір. Соціальний захист.	2
19.	Правове регулювання робочого часу і часу відпочинку. Трудова дисципліна. Охорона праці	2
20.	Оплата праці. Трудові спори	2
21.	Сімейне право. Нотаріат в Україні	2
22.	Підсумкове заняття	2
	Усього годин	46

7. Теми практичних, семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<i>Загальне вчення про державу і право. Громадянське суспільство і правова держава (семінар)</i>	2
2.	<i>Конституційне право України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина</i>	2
3.	<i>Основи фінансового права. Відповідальність за порушення фінансового законодавства</i>	2
4.	<i>Загальна характеристика кримінального права Кримінальна відповідальність за окремі види злочинів</i>	2

5.	<i>Цивільне право. Цивільне законодавство, яке регулює зобов'язання, правочини, договори</i>	2
6.	<i>Трудове право. Трудовий договір</i>	2
7.	<i>Загальні положення сімейного права . Вирішення правових ситуацій</i>	2
	Усього годин	14

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<i>Загальне вчення про державу і право. Правова та соціальна держава. Громадянське суспільство. Співвідношення і взаємодія держави та особи. Правотворення як процес самоорганізації права</i>	4
2.	<i>Основи конституційного права України. Міжнародно-правові гарантії захисту прав люди</i>	2
3.	<i>Основи адміністративного права. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Адміністративне правопорушення. Накладання адміністративних стягнень</i>	2
4.	<i>Основи фінансового права України. Банківська система України</i>	2
5.	<i>Екологічне право. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища</i>	2
6.	<i>Загальна характеристика кримінального права. Кримінальна відповідальність за окремі види злочинів (за вибором). Кримінальна відповідальність неповнолітніх</i>	2
7.	<i>Цивільне право. Поняття і зміст права власності. Види і форми власності. Підстави виникнення і припинення права власності. Захист права власності в цивільному праві</i>	4
8.	<i>Цивільне право. Спадкове право. Спадкування за законом. Спадкування за заповітом.</i>	2
9.	<i>Господарське право і підприємницька діяльність. Підприємництво як вид господарської діяльності</i>	2
10.	<i>Трудове право. Трудовий договір. Вихідна допомога. Відсторонення від роботи. Видача довідки про роботу та заробітну плату. Гарантії, компенсації звільненим працівникам</i>	4
11.	<i>Трудове право. Трудові спори. Поняття трудових спорів. Органи, які розглядають трудові спори. Комісії з трудових спорів. Порядок і термін звернення працівників до органів, що розглядають трудові спори. Розгляд трудових спорів (конфліктів)</i>	2
12.	<i>Загальні положення сімейного права України. Нотаріат в Україні Поняття і завдання нотаріату в Україні. Заповіт.</i>	2
	Усього годин	30

9. Засоби та форми контролю

Контроль навчальної діяльності здобувачів освіти здійснюється шляхом поточного контролю, тематичних та семестрової атестацій.

Поточний контроль проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, понятійних диктантів, тестування, перевірки конспектів, виконання самостійних робіт, створення комп'ютерних презентацій.

Контроль самостійної роботи здійснюється у формі усного та письмового опитування, написання рефератів, підготовки повідомлень.

Передбачено 3 тематичні атестації відповідно до змістових модулів програми.

Підсумковий контроль – семестрова атестація (залік), яка здійснюється на підставі тематичного оцінювання.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання здійснюється за національною чотирибальною шкалою: відмінно, добре, задовільно, незадовільно за наведеними нижче критеріями.

Відмінно (оцінка «5») — здобувач освіти усвідомлено оперує навчальним матеріалом у межах навчальної програми, самостійно аналізує і розкриває суть державно-правових реалій, узагальнює, систематизує, виявляє причинно-наслідкові зв'язки, самостійно знаходить, оцінює та користується джерелами юридичної інформації, робить логічно побудовані та обґрунтовані висновки. Виявляє особисту позицію щодо правових ситуацій та аргументує її. Виконав 100% обсягу самостійної роботи. Брав участь у конференціях, семінарах, писав конкурсну творчу роботу, реферат. За підсумками тестування правильно відповідає на 90-100% питань.

Добре (оцінка «4») — здобувач освіти вільно відповідає на поставлені запитання, розкриває суть правових понять, самостійно розв'язує типові правові ситуації, формулює неповні висновки. Може користуватися окремими джерелами юридичної інформації. Виконав 100% обсягу самостійної роботи. Брав участь у конференціях, семінарах, писав конкурсну творчу роботу, реферат. За підсумками тестування правильно відповідає на 70-89% питань.

Задовільно (оцінка «3») — здобувач освіти самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал, за допомогою викладача аналізує державно-правові реалії, наводить приклади, намагається робити окремі висновки. Виконав не менше 70% обсягу самостійної роботи. За підсумками тестування правильно відповідає на 50-69% питань.

Незадовільно (оцінка «2») — здобувач освіти має уявлення з теми, за допомогою викладача розпізнає окремі правові поняття, називає окремі державно-правові реалії, але його знання безсистемні, неусвідомлені. Виконав менше 50% обсягу самостійної роботи або зовсім її не виконав. За підсумками тестування правильно відповідає на 0-49% питань.

Таблиця відповідності результатів контролю знань здобувачів освіти, рівень знань яких оцінюється за 4-бальною шкалою, у системі ЄКТС

За 4-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили

4 (добре)	B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
3 (задовільно)	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

11. Методичне забезпечення

1. Програма навчальної дисципліни.
2. Конспекти лекцій.
3. Тестові завдання для усіх видів контролю рівня знань.
4. Комп'ютерні презентації з окремих тем програми.
5. Методичні рекомендації до проведення практичних занять.
6. Методичні рекомендації до самостійного.

12. Рекомендована література

Основна

1. Герц А. А., Кравчук С. Й. Правознавство: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «КОНДОР», 2020. 280 с.
2. Гринь О. Д., Донченко О. І. Правознавство : навч. посіб. Одеса: Фенікс, 2022. 206 с.
3. Правознавство: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю. Е. Губені, Р.П. Возняка, В.І. Андріїва. Львів. : Українські технології, 2014. 407 с.
4. Правознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Волошкевич Г.А., Джолос С.В., Дробот Ж.А. та інш. Черкаси, 2019. 686 с.
5. Основи права: підручник / В.Д. Гапотій, О.А. Слишик.- 2-ге вид. із змінами та доп. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2019. 882 с.

Допоміжна

1. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина. Навч. посібник. 5-те вид. 2018 р. Київ: Алерта. 360 с.
2. Іванов Ю. Ф. Куриліна О. В., Іванова М. В. Цивільне право України : навч. посіб. у 2 т. 2-ге вид. доповн. і переробл. Київ: Алерта, 2019. Т 1. 342 с. Т. 2. 346 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. / О. Ф. Скакун. К.: Алеута ; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с
4. Трудове право: підручник / за заг. ред. О. М. Ярошенко. 3-тє вид. перероб. І допов. Харків: Право, 2019. 544 с.
5. Сімейне право України: підруч.: кол. авт. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 519 с.
6. Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України / В. Л. Федоренко. К.: Вид-во Ліра. Київ, 2016. 616 с.

Нормативна література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР / Законодавство України. – Офіційний сайт Верховної Ради України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971р. № 322-VIII ВР / Законодавство України. – Офіційний сайт Верховної Ради України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2011 р. № 2341-III / Законодавство України. – Офіційний сайт Верховної Ради України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002р. № 2947-III / Законодавство України. – Офіційний сайт Верховної Ради України // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

11. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Президента України. URL : <http://president.gov.ua>
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL : <http://kmu.gov.u>
4. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL : <http://www.nau.ua>